

David Rosenberg

Élve-felfalásról szóló álmok

(1)

Ádám könnyedén lépett be, nem tudta, hogy ott az ősi kígyó, a csöndesen sikoltó kísértés. Vágya felemelkedett szirénájához s lehajolt a szajhájához.

*

(2)

Ádám nem jött rá, hogy még sosem látta a nőt. Azt hitte, hogy a társa – a nő halkán beszélt, mint Éva – s nem vigyázott. Úgy jelent meg előtte, mint egy teremtmény, mint álomban megjelenő szellem.

*

(3)

Ezenközben elkerülte az érintkezést Évával. De álmában rendszeresen meglátogatták női szellemek, akikkel egyesült, s démonok, kísértetek származtak tőle.

*

(4)

Egy éjjel nedves alsóneműjét Ádám levette és visszabújt az ágyába – ami hirtelen víz-ágygá, csapdává változott. Amikor Éva megjött, levette a takarókat. Zavarában – Éva teljesen fel volt öltözve – nem is mert saját meztelenségére gondolni. Ijedtében lebénulva, mélyen elsüllyed a visszahúzott takarókba, nyakig.

Az asszony gyönyörű ruhákat viselt, mint egy fontos színdarab előadója. A férfit elkápráztatta egy felmerülő emlék, egy kis ütés az arcon, az első csók. Csábítóan szólt a nő, szája, mint újonnan felfedezett gyümölcs. Gondolatai fecsegéssé oldódtak, szótlán lett, s a nő ajkáról olvasott. Aztán a némaságtól kezdett félni, s érezte, ahogy a haja széle visszahúzódik, fel a feje tetejéig. Egy kútszerű helyre zárták (őt, aki azelőtt mindenhol otthon volt) és megférfiatlanították.

Mégis töretlenül, vadul, vágyakozása a nő övét
Megkötötte elszakadt a félelemtől, hogy ez lesz
utolsó lehelete és porrá omlik.

*

(5)

Figyelj a titkok mögötti titokra, mely ragyogó délben
tör ki Ádám agyából, áramlik a bor-üledékből, melyből
Izsák inna – mindkettőből foltos gomba nő ki.
Rózsapiros, teljesen rózsaszín: hímnős egyben. Mint
egy láng, minden irányba kibomlik, Ádamból Izsákba.

Annak a délnek a másik oldalán a hímet Szamaelnek
hívják, társa belülről kapcsolódik hozzá. A tiszta
oldalon ez azonos vele, tükröződés: hím és nőstény
ölelésbe fonódva. Szamael nőstényét Kígyónak hívják,
egy szirénszerű asszony. Minden húsok legvégén
tudjuk, ő várakozik, s a test utolsó napján ő várja,
hogy meghágják. Együtt ők a megaláztatás határai
egymásba fonódva: a hím szellem finom, a nőstény sok
irányba szétszórva, sok ösvényen leheverve – ám bezárva
a hímbe szellemében.

Lássuk tisztán: ez a pár egyben van, mintha egy régi
freskón egyetlen sziklához simulnának – és a sziklát
kezelésbe vették volna, lesimítva, pázásuk mozgása
alig kivehető. A férfi úgy haladt a nőn kezével,
mintha felkenné olajjal.

Mozgásuk során tagjaik egymásba kavarodva gombaszínű takaró alatt látszottak.
Megjelentek – új bor régi tartályban – mint
megtermékenyítő szín. Ahogy egymásba karoló alakjuk
remegett, borzongató hullám tűnt fel felettük
átáramolva.

Mintha az agy szervét elképzelnénk, hogy fogan,
szőlőkacs emelkedik fel a a sírhalomról: virágai ki
nem mondott szavak, Szamael démonainak nyelve, vádlón.
Az egész látványt, mintha egy elmerült ember tervezte
volna – de kéz nélkül, fejével ölelve. Eközben
fájdalom támad Ádámában, amit Izsák is érez álmában,
vérfolyásszerű izgalom: fel akart ébredni, hogy ott
legyen – hogy leállítsa, bejelentse jelenlétét,
szégyenének uraként.

A csúcson a szellem elszabadult, és Ádám látta Izsák
utódait, két fiú, amint harcban ölelkeznek. Ott saját
sírijában – Ádám beleláthatott az időbe, túl a
virágokon, a zuzmókon, mintha egy méh megnyílt volna,
és minden kimondható szót tartalmazott volna

*

(6)

Izsák öreg csontjai nem úgy néztek ki, mintha kisgyerekek apjaként megtartanák őt, s Rebeka szintén úgy tűnt, a természet országútján már túljutott a gyermekáldás idején. Mikor hetedik hónapban volt, azt kívánta, bár ne vonták volna vissza a gyermektelenség átkát. A fájdalom elviselhetetlen volt: az ikrek életük lényegének tartották a párharcot – mindhalálig, úgy tűnt. Szamael Ézsaún keresztül működött, aki ki akarta végezni Jákóbot már anyja méhében. (6)

*

Most visszatérés: Ádám és Éva még a Paradicsomban vannak, amikor Szamael, háta mögött egy kisfiúval megszólítja Évát. „Hajlandó lennél egy kicsit vigyázni a kisfiamra?” kérdezi. „Nemsokára visszatérek.” Éva beleegyezik.

Ahogy Paradicsombeli sétájáról hazaér, Ádám egy gyerek éles kiáltásának hangját követve talál rá Évára.

„Szamael fia”, mondja az asszony a meglepett Ádámnak. Aggodalma egyre növekszik, ahogy erősödik a gyerek sírása, ami elviselhetetlenül hangossá válik. Magánkívül kerülve Ádám nagyot üt a gyerekre, aki azonnal meghal. Teste azonban tovább jajgat, iszonyú hangerővel, és szörnyű hörgésekkel, s csak akkor hallgat el, mikor Ádám a hullát darabokra szabdálja.

Aztán Ádám megfőzte a maradék húst és csontot, hogy eltörölje ezt az ellenséget. Ádám és Éva, együtt, megették, ami maradt. Alig fejezték be, amikor jelentkezett Szamael a fiáért. Tagadták, hogy látták volna a fiát, ártatlanságukat bizonygatták a bűnösök, amikor egyszerre gyomrukból egy még hangosabb hang szólalt meg, hogy elhallgattassa őket: a szívükből szólt egyenesen a halott fiú hangja és szavát Szamaelhez intézte:

„Hagyj el engem, most, hogy felhasítottam Ádám és Éva szívét. Itt maradok örökre a szívükben és gyermekeik szívében és gyermekeik gyermekeinek a szívében – a legutolsó nemzedékig itt lakozom.”

*

(7)

Föl-le járt Lilith, míg elérte a csecsemőarcú kerubokat. Nem mozdult mellőlük, arra vágyott, hogy felvegye alakjukat és sose hagyja el őket. Az istenség megáldott minket, hogy eltávolítsuk, és leerőltessük őt. Akkor Ő megteremtette Ádámot és társát és amikor

Lilith látta, hogy Ádám hátára kötve ott van Éva – szépségük a tökéletességet tükrözi – újra felrepült és megint csecsemőarcú akart lenni.

Ám a mennyek kapuőrzői elállták útját, és az istenség áldás közben megszigta őt, s letaszította a tenger fenekére. Ott élt, egészen addig, amíg Ádám és Éva kiűzetésének napja eljött.

Akkor az istenség áldásával feljött a tenger mélyéről, hogy uralkodjon az emberiség csecsemőinek arca felett: mert atyjuk bűnéért ez a büntetésük. Fel-le jár a Föld színén, s megtalálja a helyet a Kertben, s a kapuknál látja az őrző kerubokat – és a lángpallókat. Ott megtelepszik, az eredet lényegéhez közel.

(7b)

Mikor Káin megszületett, Lilith szerette volna (bár hiába) magát hozzácsatolni, s ezért felé fordult, hogy beléhatoljon és démonokat szült neki, meg szellemeket. Ádám maga százharminc évig lövellt ki magából nőstény szellemeket, amikor megszületett Neamah. Ő az, aki bolyong az éjen át, addig izgatva a férfiak fiait, amíg saját magjuk el nem borítja őket.

*

(8)

Egy gyermek született Izsák álmából és éjszakai kilövelléséből. Rebeka nem tudott róla. A titok miatt emésztődött Izsák; nem bírt aludni. Végül eltervezte, hogy elmondja Rebekának egy vacsora alatt, amelyet kettesben költenek el (és rendelt egy sültet).

„Miért adod e vacsorát?” kérdezte felesége.

„Egy történetet kell elmesélnem”, válaszolta. „Ez a mese hosszan érlelődött álmaimban, s mostanra felemészt engem.”

„Egy asszony lépett hozzám, amikor egy tekercsben a Kert történetét olvastam. A kígyóra gondoltam, s ravaszságára, mennyire olyan, mint a kígyó – álomban. ‘Kifinomult’, gondoltam éppen, amikor megjelent az a nő. Mintha végig ott lett volna a sarokban, csak félne megszólalni, gondoltam. De könnyedén beszélt, éles nyelvvél. ‘Te könyvmoly’, susogta, ‘Olvadni tudok a gondolataidban. Szamaelre gondoltál, s ez vonzott engem ide hozzád.’”

„Ellenállhatatlannak tartottam. Elragadtatásom kiürítette agyam, s szinte elfoglalt. Azt gondoltam: életemben először tudom, milyen is asszonynak lenni. És akkor elnevettem magam, ellenőrizhetetlenül, s ő is csatlakozott. ‘Látod’, mondta, ‘Olvasok gondolataidban, nem kell segítség a filozófiától.’”

„Nagyon ideges lettem, mintha egy nagy esőben a sátor rám zárult volna. Lenéztem s láttam az ujjcsontjaim elfehérednek, ahogy a tekerccset szorongatom. Szédülés fogott el, minden elhomályosult, s láttam, hogy a karját fogom már, s arcába nézek – nem a tekercsre. A homloka közepén – s az állán – egy gödröcske támadt, mintha az imakönyv elején az oldalak gyűrődése lenne. Arca ragyogó lett, mintha minden a középponti gödröcskéből sugározna ki.”

„És akkor elállt az eső – és egy perc múlva a sivatagi nap túl erős sugarának voltam kitéve.

Ennek az erőteljes pillanatnak szorításában a rettegés megvakított.”

„Teltek múltak az éjszakák és egyre jobban megszoktam ezt az asszonyt. Valahogy minden tagja eltúlzottnak tűnt: szeme és keble hatalmas, kifinomultan aprócska orra és hosszú-hosszú ujjai. Egybeolvadtam vele, lassan, mégis hirtelen – nagy magasságból zuhantam le, úgy, hogy azt csak egy belső zuhanás-érzés közvetítette, egy szellem, amit beszippant a nedves hideg levegő.”

„És akkor, egy éjjel, várva az eljövetelére – nem is érdekelt már a tekercs sem – egy kislány jött felém négykézláb mászva. Rábámultam e tüneményre, s láttam, hogy mindenben olyan, mint az anyja, csak a túlzások nélkül. Maga volt a tökéletesség. Akkor bejöttél te, Rebeka; a kezed a szádhoz emelted, s a gyermek meglátott és üvölni kezdett és nem hagyta abba. Nem kérdezted, honnan jött és ki volt ez a kislány. Nyüszíteni kezdted, erős hörgéssel és olyan ritmusban, ahogy a kisgyermek zokogott, míg mindkettőtöknek elvörösödött az arca. Végül meglepő erővel meglöktél, felkaptad a csecsemőt és kivágtad az ablakon.”

„Az udvaron tovább bömbölt, lementél, visszahoztad, a konyhaasztalra tetted, és egy késsel levágtad a végtagjait és elfűrészelte a nyakát. De tovább sírdogált, végtagjai csapkodtak. Én közben a megdöbbenéstől lebénytam, annyira rettegek tőled, hogy mozdulni sem bírok. Fölkapod a darabjait,

belegyömöszölöd egy edénybe, meggyújtod alatta a tüzet, s felforralod. Főzés közben megnyugszol, teszel bele zöldséget és fűszert is. 'Vágd apró darabokra ezt a zöldséget', szólsz oda nekem és én engedelmeskedem."

„Terítsd meg az asztalt', rendelkezél és én teljesítem a parancsot. Leültünk enni és újbort ittunk hozzá."

Ebben a pillanatban Izsák lenézett az ételére és mellette a borospohárra, majd Rebeka felé emelte tekintetét. Az asszony csak evett, mintha nem is hallotta volna a történetét.

„Mondtam neked, hogy nem jó egyesülni, ha az ember újbort iszik”, szólalt meg aztán Rebeka: „álmodban haragszol magadra, s én látom ennek eredményét, nem tudom eltitkolni. Reggel a lepedőn megtalálom megszáradt magodat. Ha nem bírod ki bor nélkül – ne igyál egy pohárnál többet.”

Ahogy Rebeka letette a villáját, összevonta szemöldökét. „De Izsák, mindez veszélyes. Nem kéne ilyenekre gondolnod. Felejtsd el.”

Majd azt mondta sóhajtva. „Az újbortól megrészegültünk azon az estén: most ugyanezt a vörösborot isszuk”, mondta és a poharát a padlóhoz csapta.

Kopogtattak. Izsák olyan fehér lett, ahogy álmában látta magát. Rebeka kinyitotta az ajtót, s egy vak embert látott ott, aki kezét szájához emelte többször is, mintha táplálkozást mímelné. Ételt akart? Ismét harapást utánzott többször. Az asszony hozott neki ennivalót, de ő nem evett, csak simogatta kezével a csirkecsontot.

Egy elfulladó sikoltás. „Izsák, mi történt?” kiáltott a nő, s látta, hogy a férfi az ágyra hanyatlott. „A gyerek, a gyerek”, mormogta. „Mondd meg neki, hogy menjen el. Zárd ki innen, gyorsan.”

És elmagyarázta: „Ez is szerepelt az álmodban. A kislány hangja, mintha az én lányomé volna, a szívemet szaggatta, nem tudtam elfelejteni – sorsára hagytam, mint a saját lányomat. A sült húsból hallottam a hangját halk susmogásképpen: 'Én elvesztettem a szívemet és te is elveszted a tiédet majd. A napok végéig, minden húсок végnapjáig, minden élő szív legyen összetörve – megtört szív, amit megettek, s ott dobog a torkodban.'”

„Fölébredtem, nem tudtam újra elaludni, nyelni sem bírtam. Ezért hallottad oly sokszor, hogy kimegyek vízért.”

Rebeka felhördült, és átölelte Izsákot, egymásba fonódtak, mint két ősi szőlőkacs.

*

(9)

„Alig vártad, hogy Ádám meghaljon, feleségét menyasszonyul kívántad magadnak. Ellenségeddé teszem az asszonyt, harag lesz a te magod és az övé között.”
És az angyalok ennek az ítéletnek hordozói lettek. Lejöttek a mennyekből, hogy levágják a kezét és a lábát. Annyira vad fájdalmat érzett, hogy kínjának sikolya betöltötte az egész világot, az egyik végétől a másikig.

*

(10)

Nemsokára Rebeka láthatóan kész volt arra, hogy megszülje ikreit. Izsák már majdnem teljesen vak volt, ezért Rebeka olvasott fel neki. Aztán, megint az ágyban összeölelkeztek, s egyesültek.

Jákob kimászott bölcsőjéből és négykézláb kúszott szülei hálószobájához, ahonnan hallotta suttogásukat. Közelebből anyja sikolyait hallotta az ágyból és látta az apját fölértornyosulni, beléhatolni. Térdére hullt, a félelem megbénította.

Halk nyögést hallott most anyjától. Jákob lehajtotta a fejét, homloka a padlót súrolta. Szuszogását egyre hangosabbnak hallotta, apja alatt az ágy recsegett, mintha el akarna törni.

Mit tett az anyja, hogy ezt érdemelte? Miért nem kiált segítségért? Anyja levegőért kapkodott; Jákob féltette a saját életét. Apja őt is megveri majd, és azért, hogy időt tölt anyja mellén, megöli majd. Megpróbált máshová nézni, könyökét a feje fölé emelte, aztán arcát a mintás szőnyegbe rejtette, kezét szorosan összefonva.

Most anyja lélegzete kis kiáltásokká állt össze. A fiú azt hitte, anyja meghal nemsokára. Jákob sikoltani akart, üvölni, de félt, hogy apja azonnal megöli. Megpróbált kihátrálni a szobából, de lába nem engedelmeskedett, s a feje mintha összenőtt volna a padlóval.

Hogy maradhatott törekeny apjában ekkora erő? Jákob teste remegett, ahogy meghallotta anyja hirtelen szerelmes kiáltásait, magas hangon, mintha ő maga sírna álmában. Zokogni kezdett, s ez elnyomta szülei elhaló mormogását. Kiugrottak az ágyból, mintha fáradt ölelésük göcsörtös szőlőkacsait hirtelen kettévágták volna.

*

(11)

Mikor Jákob nagyfiú lett, atyja, Izsák parancsot hallott, hogy a félénk fiát, Jákobot adja hozzá egy kánaánita hercegnőhöz. Halk hangon mondták, amibe beleborzongott Izsák – annyira bensőséges hang volt. Olyan volt, mintha saját hangja, az atyja hangja lett volna. Aztán rémülten azonosította: ez a sültnek a széttrancsírozott torokhangja volt.

Jákob követett egy furcsa dalt kint a mezőn. Elmesélte apjának a hang történetét. Félt, hogy ez ugyanaz a szirénhang, a megtört Izsák elküldte fiát idősebb testvéreiért, akik Dótánnál legeltették a nyájukat.

Az úton, Jákob érezte, hogy követi a hang, ahogy a mágnes az igazság felé mutat mindig. Nyomába járt az ének, sietni kezdett, megbotlott egy kőben, mintha a nagy figyelmeztetésben elveszett volna. Annyira tiszta lett a levegő, hogy elképzelte a nő hajának földszagát.

*

(12)

Elegáns hetérának öltözve vidáman les a férfiakra, akiket magához vonzott, keresztutak mentén, utcasarkokon. Amikor egy férfi megszólítja, olvatag csókokkal borítva átöleli, s aztán olcsó borba kevert mérget kínál föl neki. Ekkor részeg lesz, s elfelejti úti célját, már csak a nőt követi. Látja, hogy elhagyta az igazság útját érte és most leveszi álarcát és jelmezét: eloszlanak az álruhák, amelyeket ez a férfi magába szívott.

Íme a maskara, amivel elcsábítják a férfiakat: haja hosszú, vörös, mint a lilium, arca rózsaszín és fehér; fülében hat függő; ágya egyiptomi viaszból; nyakán a Kelet minden ékszere; ajka mint egy kis ajtó, rúztól ékes; nyelve éles, mint egy kard; szava sima, miként az olaj; ajka színe gyönyörű, csöppenő liliombíbor, megédesíti a világ minden édessége; bíborba burkolózott, harminckilenc rend csipkébe.

Így hát követi őt a férfi, megitta boros kupáját, s hiú karjaiba omolt, teljesen elvarázsolva. Mit csinál vele még az asszony? Miközben alszik a férfi, s a nő felmegy a mennyországba, hogy bepanaszolja. Elfogató paranccsal a kezében várja, hogy a férfi felébredjen. A férfi szeretné megint átölelni, ahogy szokta, de ahogy leveti ruháját, ragyogó páncélba burkolt harcos áll előtte: rémület járja át testét-lelkét. Ámuló szeme előtt ez a másik éles kardot tart, rajta lecsöppenő méreggel. Megöli a férfit és egy szakadékba dobja tetemét.

*

(13)

A férfi transzba került. A feje mintha lebegne a teste fölött, ahogy a nő mögüle előjött, szinte hátrafelé belézuhan. Szótagjainak hangja bement az egyik fülén és kijött a másikon tökéletes rendben. A férfi keze selymes volt a nő lágy bőrén, de nem tudta elképzelni, hol is volt a nő, alatta vagy mögötte, a keze csak az üres levegőt markolászta.

Valamit hallott – mély zokogást vagy gügyögést? Hol is volt most ő, a férfi? Igen, ez gügyögés, a kezében, a hajában.

Most már-már megértette: a nő susogott azon a majdnem elfelejtett gyermekkori nyelven, amit alig tudott már, de ez a vidéki dialektus egy mély húrt pendített meg benne: az elveszett gyermekkori álmokat. A nő volt ennek a hangszere, az ember rövidségét a halál nyers altatójával gúnyolva. A férfi karjában egy csontváz hevert. A kezében lévő haj lágy és zsíros volt, mint a giliszták: a nő feloldódott. Ahogy a férfi szeme újra kinyílt, látta a házat, amiben tényleg lakott, benne egy szakadék nyílt, egy elvirágzott kerttel. Társa lett a nőnek, epében látta magát állni – folyékony, remegő sírban. Aztán az agya lebegni kezdett, teste csak üres zsák a nő karjában. A férfi most a föld fölött látta magát, a szakadék szélén. Rásütött a nap, árnyék hullt rá. Megfordult, hogy szembenézzen – a nővel ismét, most a férfi testében újraéledt „Te vagy a kétarcú Jákob”, mondta a másik. „Te küldtél engem fel a holdfényben odalentről.”

Férfi arculata eltorzult a haragtól, minden arcvonása elveszett. De hát mit is tett, mi a bűne? A férfioldal rárepült Jákobra, olyan súllyal, mintha a mennyekből hullt volna alá. Gyorsan felállt, mint a halott színész a színpadon, rejtélyes sötét erőt érzett magában. A teste mintha utánozta volna a másikat, mintha minden tagjával imitálta volna. Hosszú

ideig birkóztak egyenletesen, előre-hátra. Messziről egyetlen másvilági alaknak látszottak, egy hatalmas háborút megelevenítve.

A férfias oldal megfoghatatlan hangokat nyögött, amikor Jákob ellenállt neki és minden mozdulatát lefogta. A férfias nem tudta legyőzni Jákobot, s hajnalban sem tudta leküzdeni saját felháborodását.

*

(14)
Átlátott a ház gazdag felszínén, s belépés után visszavonult. Szamael, a társa, megszegyenült, lejtött, hogy odaszögezze, de nem tudta elsötétíteni a felfogás erejét.

*

(15)
Először történt.: „Atyám”, Izsák kérdően fordult Ábrahámhoz...

Eközben Szamael megközelítette Ábrahám atyánkat, így szidalmazva: „Mit művelsz, aggastyán? Megőrültél? Képes vagy elindulni, hogy megöld a fiadat, aki százéves korod áldása?”

„Igen, ezt is megteszem”, mondta Ábrahám.

„És ha még nagyobb megpróbáltatásnak tesz ki, akkor majd hogyan bírod ki?” kérdezte Szamael.

„Akkor majd még messzebb megyek”, mondta Ábrahám.

„Majd azzal vádol holnap, hogy ‘Gyilkos vagy, bűnös ember’.”

„Elégedett leszek”, válaszolta.

Mivel semmire nem jutott Ábrahámmal, Szamael most Izsákhöz fordult: „Gyászoló anya fia vagy. Apád meg akar ölni.”

„Elfogadom a sorsom”, válaszolta.

„És ha mindazok a gyönyörű ingek, amiket anyád neked varrt, most Ismáelra szállanak jutalomként?” (15)

*

Szamael a társán lovagolt, Lilithen, át az éjen,
kígyózó hátán, míg a nő köréfonta farkát szilárdan
tartva. A fülébe gördült a nyelve, belesúgva az általa
érzett boldogságot: fiuk megtalálta útját egy emberi
lény szívébe.

„De van még valami, amit el kell mondanom neked”,
mondta Szamael később Lilithnek. „Azt a fiút sohasem
fogja látni senki többé.” Lilith megdöbben,
megbántódott, nem jutott eszébe, hogy Szamael örökre
elhagyhatja a fiukat. Sírt és a lába úgy szorította
Szamaelt, mintha meg akarná fojtani. „Azért tetted
ezt, mert szereted Évát. Én viszont minden férfit
kiszolgálok majd, amíg az idők végén az utolsó
férfihoz eljutok – ahol vár rám a fiam, őbenne.”

*

(16)
Most Sára hívta Izsákot ágyukba, vigasztaló
simogatásokkal, az általa vágyott odaadás ígéretéhez
kötve őt, amíg a reggel el nem jött. Akkor Sára
kijött az útra, ahol Ábrahám és Izsák éppen
indulóban voltak, s elsétált mellettük, ahogy
nyergeltek.

„Térjete vissza sátratokba”, parancsolták az
asszonynak. Hallva e szavakat fiától, Izsáktól, mélyen
megsértette Sárát; ekkor Ábrahám vele sírt és Izsák
is, nagy zokogás fogta el őket – s a velük haladó
szolgálók zokogása is bekapcsolódott. Ekkor Sára
megragadta Izsákot, maga felé vonta, körülkulcsolva
karjával.

„Ki tudja, látlak-e még valaha?” zokogta Sára „Ki
tudja, nem ez-é utolsó napunk?”

*

Jegyzetek az „Élve felfalva” prózavershez, amelyet a *Zohar* alapján írtam.
[Részletek az *Élve felfalva: a kabbala irodalmi gyökere* című kötet jegyzeteiből
(New York, Harmony Books, 2000).]

A Szeфирák

Fordítási módszerem megvilágítása érdekében a Szeфирákrol szóló fő kabbalista mítoszról néhány adatot idejegyzek. Saját szerkesztésben mutatom be, hogy a fordításomban megjelenő alakok hogyan kapcsolódnak a Szeфирákhoz, amit Élet Fájának is neveznek (s ami nem azonos az édenkertbeli Élet Fájával). A tíz Szeфирa számrendszerét ős Embernek, *Ádám Kadmonnak* is nevezik, aki egy nem lezuhant mennyei lény s a Szeфирák a testrészei. A Szeфирák szokásos ábrázolásai is inkább hasonlítanak egy testre, mint egy fára. Azonban ez a változata a szeфирarendsz-

ernek klisévé válásra hajlamos és a kabbalista mítoszt is klisévé alacsonyíthatja.

A *Szeфирa-szimbolizmus* nagyon összetetté válhat, s nagyon sok értelmezésen ment már keresztül. A kabbalisták sokféle csoportosításban világították meg őket. Az egyik a Teremtés Hét Napja erőteljes jelképrendszerét használja. Kevés kabbalista értett egyet ezek jelentésével kapcsolatban, és egy kabbalista számára talán butaságnak tűnhet ilyen rendszerek felvázolása. A szeфирotikus rendszer vázlata inkább intellektuális talizmánnak tűnik.

KETER	
Leah/Láthatatlan	Napok Öregje (Szent) Semmiség
BINAL	CHOCHMA
Éva Anya	Ádám... [Kígyó/Szamael] Apa
HESZED	GVURAH
Rebeka Ábrahám bal kar	Izsák Sára... [Lilith] jobb kar
TIFERET	
Jákob.....	Fiú.....Élet Fája törzs menyasszony
HOD	NECACH
Ruth [Áron] bal láb	[Mózes] Boáz jobb láb
JESZOD	
József.....	fiú.....mag fallosz
SECHINA	
Ráchel.....	leány.....Dávid.....vőlegény Leah/látható

Az élve felfalás álmai

Ebben az epizódban, a *Zohar*-válogatások a *Szefirákról* szólnak – ez a kisugárzások, emanációk mítosza, amelyek beborítják az emberek és az Isten közt az alsó és felső világ közti távolságokat. Minden szefira (vagy kisugárzó szféra-szám) sokféle módon leírható, ahogy a jegyzetekben említtem. E leírások gyakran rendszerré nőnek és egyiket az elbeszélés alapszintjévé alakítottam, hogy segítsenek kommentálni a Genézis-beli Ádám–Éva-történetet. Az általam hangsúlyozott *Szefirák* esetében minden egyes szefirához egy bibliai alak kapcsolható. Így például ebben a részben Izsák és Rebeka alakját mutattam be. Miközben a szöveg az általuk megtestesített szférákra utal, kidolgoztam az álm-elemzést egy további elbeszélő szint keretéként.

A mellékelt táblázatban láthatóak a jegyzetben szereplő Szefirák és a hozzájuk kapcsolódó bibliai alakok, s az alábbi táblázatban az összefüggéseiket látjuk.

Alakok

Izsák + Ádám
Rebeka + Éva
Jákob
Szamael + Lilith

Szefirák

Hochma + Gvura
Bina + Heszed
Tiferet
Hochma

Nem arra kérem az olvasót, hogy tanulmányozza ezeket az összefüggéseket és újabb értelmezési szintekre jusson, hanem megpróbáltam a kabbalista értelmezést magát újraalkotni. Ennek az epizódnak az értelme tehát inkább a Kabbala egyik mítoszrendszerébe beavatott tanítvány által talált szövegösszefüggésre, textusra hasonlít.

ANGOLBÓL FORDÍTOTTA: KOZMA GYÖRGY

David Rosenberg



Fotó: Kőbányai János

David Rosenberggel Jeruzsálemben ismerkedtem meg a *Kisufim* konferencián ez év áprilisában. A konferencia a világ zsidó íróit gyűjti egybe közös gondolkodásra. Heller Ágnessel felfedeztük (sajna a rendezvény utolsó napján), hogy az egyik résztvevő, az öltönyéhez szigorúan szandált viselő, a hippikor és -kultúra auráját árasztó költő nem más, mint a *The Book of J* című könyv társszerzője (Harold Bloommal dolgoztak együtt a nagy hatású könyvön, amely Ágnes *Genézis* könyvének is egyik fő forrása és gondolati

trambulinja volt). Persze azonnal szóba és barátságba elegyedtünk. Davidról (mint majdnem mindenkiről) kiderült, hogy ő is magyar származású (a tény, hogy valaki valamely Európán kívüli zsidósághoz tartozik, csak nemzedéki kérdés – azaz annak a kérdése, hogy a felmenők mikor hagyták el az „őshazát”). Dávid apja Beregszászról vándorolt ki, s új barátunkban a magyar társaság csak fölhorgasztotta a nosztalgiát, hogy miért nem élvezheti Petőfi költészetét eredeti nyelven, hiszen apjától oly sokat hallott

róla. A konferencia után is az országban maradt, s meghívott a Beregszászról a hetvenes években Nesz Cionába alijázott rokonaihoz, ahol a magyar kultúráját őrző családban kitűnő szellemi és kulináris élvezetek között ünnepeztük a *jom hacmautot*. Itt készült ez a fénykép is – háttérben az ilyenkor elmaradhatatlan tűzijátékkal.

Ez a „véletlen” találkozás adott „push”-t Dávidnak, hogy érdeklődjék a magyar zsidó irodalom története és mai helyzete iránt. És a maga lehetőségei szerint részt vegyen benne.

(Már össze is hoztam egy „siddahot” közte és Röhrig Géza között, amikor Géza a gyerekeit Miami-ban nyaraltatta – ugyanis David fiatal élet- és szerzőtársával, Rhondával a környező sivatagban, de elérhető közelségben a helyi egyetemhez és könyvtárához él afféle mai esszéus környezetben és szandálban. Mindketten úgy számoltak be a találkozásról, hogy párbeszédük mintha egy régi-régi beszélgetés folytatása lett volna.)

S mivel David Rosenberg ezentúl gyakrabban szerepel majd a *Múlt és Jövőben*, tanácsos bemutatni olvasóinknak.

David Rosenberg Detroitban született 1943-ban. Egyrészt avantgárd költő, másrészt a biblia és a régi héber irodalom tolmácsolója, népszerűsítője és kutatója. Ezt a szerencsés kettősséget tanúsítja bevezető publikációnk is, Kozma György rokon érdeklődésű és értő magyarításában. Több egyetemen tanított irodalmat és kreatív írást (York University, Toronto, New School, CUNY, New York). Hosszú ideig ő volt a legtekintélyesebb múltra visszatekintő amerikai zsidó könyvkiadó, a *Jewish Publication Society* főszerkesztője – első nem rabbi, aki ezt a pozíciót betöltötte. A tekintélyes Harcourt kiadó

és számos avantgárd folyóirat szerkesztője is volt – fordítóként Yehuda Amichait héberből, Jorge Guillent spanyolból és Robert Desnos-t franciából ültette át angolra.

Természetesen a megismerkedés után az Izraeli Nemzeti Könyvtárban is megnéztem a művek listáját, ahol csak a judaizmussal kapcsolatos könyveit gyűjtik. A 16 címből számomra a *Testimony* című volt a legérdekesebb (érdekes = az, ami megvalósítandó ötletet ad). Ez a gyűjtemény az amerikai zsidó (ott: nem „származású”) írók holokauszt utáni nemzedékének a holokausztélményeit gyűjtötte egybe a szerkesztő felszólítására. Nem paradox módon – hiszen a holokauszt a legkülönbébb csatornákon és narratívákban az amerikai és az amerikai zsidó köztudat, közgondolkodás és közlemelkezés szerves része – hát még az amerikai zsidóé. Így a megszólítottaknak egyaránt volt személyes és közvetett élménye, víziója az életére egzisztenciális, érzelmi és ideológiai nyomot hagyó eseményről. Dávid iniciatívája remek és elgondolkoztató – de az adaptáló megvalósítás? Noha azt a jelentős „előnyt” „élvezzük”, hogy itt nem kontinensnyi távolságról van szó – hanem a „holokauszt földjéről”. („Nagy szárnyadat...”)

Minderről és sok minden másról majd együtt gondolkodunk – Daviddal, s a *Kisúfimon* megismert újabb barátainkkal, akik közül David Rosenberget mutatjuk be először. Hiszen nem az országhatár vagy a nyelv, hanem a diskurzusban való érdekelttség az elsőrendű a (meta-) nyelvben és kultúrában, ahol beszélgetünk.

Dávid legújabb figyelmünket izgató munkája Ábrahám élete (*Abraham: The First Historical Biography*, 2006). Most egy hasonló igényű Mózes-biográfián dolgozik.

Kőbányai János